
UNDER — VISNINGS — MATERIALE

- SKOLEGANG -

PLIGT OG RET TIL AT BLIVE UNDERVIST

For 200 år siden blev det en ret at gå i skole. I 1814 kom der en lov, der sagde, at alle børn skulle have mulighed for at gå i skole. Tidligere havde det ikke været alle børn, der gik i skole. Skoletiden var dog noget anderledes end den, I kender i dag. Der var stor forskel på skolerne i byerne og på landet, og der var forskel på rige og fattige. I de små skoler på landet gik alle eleverne i samme klasse, så læreren skulle undervise de ældste og de mindste samtidig. Dengang skulle mange børn arbejde og havde ikke så meget tid til at gå i skole. Specielt på landet var der travle perioder, når der skulle sås og høstes. Om vinteren var der mere tid til skole og leg, men køerne skulle stadig malkes om morgenen, inden børnene gik i skole. Fagene var også anderledes. Der blev kun undervist i sang, skrivning, læsning, regning, kristendom og måske historie og geografi.

MAN BLEV OGSÅ DRILLET I 1800-TALLET

Adolph Jensen flytter som elleveårig fra landet til Aarhus og starter i Palle Morten Albæks drengeskole i Mejlgade. Han fortæller om første skoledag:

Oversat til nutidsdansk:

“Uheldigvis havde vores forældre ikke tænkt på, at vi så ganske anderledes ud end kammeraterne, da vi startede i skolen. Vi var iført hjemmesyet tøj, der ikke var samme mode som i Aarhus. Vi havde skotske huer på, der var købt i Kolding for flere år siden, men nu var moden helt anderledes og krævede runde matroshuer. Vores skolemad bestod ikke af almindeligt smørrebrød i blikæsker med “Velbekomme” skrevet udenpå som de andres. Vi havde i stedet noget så lattervækkende som et par boller i en botanisk kasse, som jeg bar i en rem over skulderen. De, der ved, hvor ubarmhjertige drenge kan være (kun piger kan være værre med deres særlige ondskab overfor jævnaldrende), vil forstå, at vi blev drillet og spottet og hånet af kammeraterne, så vi følte os

som udskud af menneskeslægten. Det blev ved, indtil mor fik gjort noget ved vores tøj, fordi hun forstod, hvor uholdbar situationen var.”

Original tekst:

”Ulykkeligvis havde vore Forældre ikke tænkt paa, at vi ved vor Indtrædelse i Skolen frembød et mod Kammeraterne saare afstikkende Skue. Vi var iført hjemmesyede Klæder af et i Aarhus ukendt Snit; vi bar skotske Huer, købt i Kolding for flere Aar siden, medens Moden nu med stor Strængthed krævede runde Matroshuer; vor Skolemad bestod ikke i hæderligt Smørrebrød i reglementeret Blikæske med ”Velbekomme” udenpaa, men i noget saa lattervækkende som et Par Boller i en lille Botaniserkasse, som jeg bar i en

Billede af en botaniserkasse.

Rem over Skulderen. De, der kender lidt til Drenges Ubarmhertighed, som kun overgaas af den raffinerede Ondskab, Pigebørn kan vise overfor Jævnaldrende, vil forstaa, at vi blev drillet og spottet og haanet af Kammeraterne, saa at vi følte os som Udskud af Menneskeslægten, indtil Mor, i Forstaaelse af Situationens Uholdbarhed, fik raadet Bod paa de værste Skavanker ved vor ydre Fremtræden.”

Povl Sabroe fortæller om anden skoledag på borgerskolen i Munkegade i Aarhus:

”Jeg glemmer aldrig den hån, jeg selv blev modtaget med, da jeg på min anden dag i skolen medbragte mine skolesager i en grøn plydsestaske, en afgjort tøsetaske, der havde tilhørt en af mine kusiner. Jeg fik af alle at vide, at jeg var en tøsedreng, og jeg gik den dag hjem fra skole i selvmordstanker. Jeg var fornuftig nok til at lempe disse på hjemvejen, hvor jeg tog den beslutning indtil videre kun at drukne tasken.

Dengang strømmede Århus å som en grøn, slimet strøm gennem byens hjerte, nu er den desværre overdækket, og jeg kastede tasken ud fra broen ved Immervad. Den holdt sig flydende længe og sank først ud for Stampes klædefabrik helt nede ved havnen.

Jeg havde forstående forældre. Min forklaring om, at en pige fra en anden skole havde spurgt, om hun ikke måtte få den, da det var en pigetaske, indbragte mig ikke alvorlige irettesættelser, og jeg tror, det gjorde et smukt og sparsommeligt indtryk, at jeg havde fundet en gammel rem, som var meget bedre at bære bøgerne i.”

- Hvad er det, de to drenge bliver drillet med?
- Kan man også blive drillet med det i dag?

”Jeg erindrer ikke, at vi lærte noget i borgerskolen, men de kundskaber, vi forlod skolen med, var i hvert fald blevet banket ind i os. Vi fik usædvanligt mange klø, og vi holdt ikke desto mindre af at gå i skole. Det begyndte med spanskrør om morgenen, når man kom for sent, og jeg boede langt fra skolen. Jeg kom ofte for sent. Straffen for denne forsømmelse eksekveredes omgående, tre svirpende slag med spanskrøret af lærer Andersen, der omhyggeligt strammede buksehalen på os med den ledige hånd, inden han slog.

Han brugte spanskrøret og uddelte lussinger med en besynderlig friskhed, og han kunne lide drenge, der bed smerten i sig. Til gengæld havde man indtrykket af, at han slog hårdere næste gang. Med øm hale skyndte den forsinkede elev sig ned til morgensangen for at synge med på ”Den signede dag med fryd vi ser.”

- Hvad sker der, hvis I kommer for sent i skole?
- Har I før hørt eller læst om børn, der bliver slået i skolen?
- Ved I, hvornår det blev forbudt at slå børn i skolen?
- Digt en historie om en sur lærer. (Den skal ikke handle om jeres egne lærere)

Adolph Jensen fortæller også om tiden i skolegården:

"...Derimod vil jeg aldrig kunne glemme de pinsler, der tilføjedes mig under det paa Legepladsen herskende "Slavesystem". Efter en uskreven Lov havde enhver af de ældre Elever Ret til at udvælge sig en Slave blandt de yngre. Slaven skulde hver Dag i det store Frikvarter melde sig hos sin Herre; undlod han det, blev han underkastet Tortur ved at faa Armene drejet, indtil det knagede, eller ved at Herren anbragte sin Haand omkring Slavens Nakke og klemte Halsen, indtil det sortnede for Øjnene."

- Hvad er det, de store elever gør?
- Tegn en tegning, eller lav et lille skuespil om en af drengenes skoledag.

LÆRERINDEN KUNNE OGSÅ VÆRE GUVERNANTE

1800-tallet var en tid, hvor kvinderne begyndte at arbejde i stedet for kun at gå hjemme og lave husarbejde. Det var ikke alle job, der passede til kvinder, men der var brug for dem på de nye fabrikker. Det var nu også muligt for kvinder at blive lærere. På skolerne var der lærerinder, men nogle steder på de fine herregårde og godser, blev børnene undervist i hjemmet af en guvernante. Det var en kvindelig huslærer. De rige børn blev undervist i de samme fag som alle andre børn, men de blev også undervist i andre ting, for eksempel sprog. Dengang var det fornemt at tale fransk, og guvernante er også et fransk ord. Ordet guvernante kommer af ordet "gouverner," som betyder at styre eller lede. Det var hende, der opdragede og underviste børnene.

Guvernanten (The Governess) sidder med sin elev. Maleri af Rebecca Solomon (1851)

Øvelse

- Hvordan er stemningen på billedet?
- I dag må man også blive undervist hjemme, hvis forældrene sørger for det. Man kan også blive undervist hjemme, hvis man er alvorligt syg. Hvordan ville I have det med at blive undervist af en huslærer?
- Er der fordele og ulemper ved undervisning i hjemmet?

BILLEDER I SKOLEN

Dengang havde man selvfølgelig ikke computere eller anden fornem teknologi i skolen. I slutningen af 1800-tallet blev det populært at bruge billeder i undervisningen. På de moderne anskuelsestavler kunne eleverne se, hvordan verden så ud. Gennem billederne skulle de sanse og forstå naturen og mennesket. Tavlerne var malerier, som hang i skolestuen. Denne anskuelsestavle viser forårets markarbejde.

Foraar.

Øvelse

- Hvilke ting på billedet får dig til at tænke, at det er forår?
- Hvad foregår der?
- Hvordan er stemningen?
- Hvordan er bønderne klædt?
- Tror du, det så sådan ud på landet i 1800-tallet?
- Har I arbejdet med emnet forår i skolen?

Kilder

Sydvestsjællands museum 2009, Skole som i gamle dage. http://www.google.dk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CD8QFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.aabne-samlinger.dk%2Fsvm%2Fskoletjenesten%2Fkulturkoerekor%2Fpdf_skole%2FUndervisningshaefte_skolen.pdf&ei=AcmNUuTjJoTE4gS7_oHAAQ&usg=AFQjCNFtwW1w72nbbAvgHzKt2GgXwUqxVA&bvm=bv.56988011,d.bGE

Danmarkshistorien.dk, Skole og undervisning 1814 – 2010.

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/skole-og-undervisning-1814-2010/>

Aarhus Universitet 2013, Skole i 200 år. Månedens anskuelsestavle.

<http://library.au.dk/betjeningssteder/campus-emdrup-dpb/skolei200aar/maanedens-anskuelsestavle/>

Technical-antique.dk, Botaniserkasse. <http://www.technical-antique.dk/various/vario206.htm>

Barn i Århus, Åge Bredsted et al. Universitetsforlaget i Århus 1956